

รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา และสำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๗๐-๗๓

เรื่อง กฎหมายขายตรงและตลาดแบบตรง

เรียบเรียง นางสาววันวิภา สุขสวัสดิ์ นิติกรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานบริการวิชาการ ๒ สำนักวิชาการ
ออกอากาศ วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๐

ปัจจุบันการทำธุรกิจมีการแข่งขันกันสูง วิธีการทำการตลาดที่ใช้การเข้าถึงตัวผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด และตรงตัวที่สุดมักถูกเลือกนำมาใช้ “ธุรกิจขายตรง” ก็เป็นหนึ่งในวิธีการหรือกลยุทธ์ของธุรกิจที่มีการแข่งขันกันสูง เนื่องจากธุรกิจขายตรงสามารถนำเสนอการขายสินค้าที่เข้าถึงตัวผู้บริโภคได้โดยตรงผ่านตัวแทนการขายหรือผู้จำหน่ายอิสระ ซึ่งก่อนปี ๒๕๔๕ ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายออกมาควบคุมในเรื่องนี้เป็นการเฉพาะทำให้เกิดปัญหาจากการขายตรงมากมาย เนื่องจากความไม่รับผิดชอบของเจ้าของธุรกิจ และนอกจากวิธีการขายตรงแล้ว ยังมีวิธีการขายสินค้าโดยการใช้สื่อเพื่อเสนอขายสินค้าแก่ผู้บริโภคโดยมีเป้าหมายให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลของสินค้า เชื่อว่าสินค้าดีตามที่โฆษณา และได้ซื้อสินค้านั้นแล้ว การขายแบบนี้กฎหมายเรียกว่า “ตลาดแบบตรง” ซึ่งก่อนที่จะมีกฎหมายควบคุม เจ้าของสินค้าบางรายโฆษณาสินค้าไม่ตรงกับคำกล่าวอ้างตามที่ได้อธิบายไว้ ทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความเป็นธรรม

ความพยายามของภาครัฐในการที่จะออกกฎหมายมาควบคุมการทำตลาดที่มีลักษณะของการขายตรงและตลาดแบบตรงจึงมีขึ้นด้วยการตราพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาใช้บังคับด้วยเหตุผลความจำเป็นของการมีกฎหมายที่ว่า การประกอบธุรกิจจำหน่ายสินค้าหรือบริการในปัจจุบันได้ใช้วิธีการทำตลาดในลักษณะที่เข้าถึงผู้บริโภคโดยการเสนอขายสินค้าหรือบริการแก่ผู้บริโภคโดยตรง ณ ที่อยู่อาศัยหรือสถานที่ทำงานของผู้บริโภคหรือของบุคคลอื่น หรือสถานที่อื่นที่ไม่ใช่สถานที่ประกอบการค้าเป็นปกติธุระ โดยการอธิบายหรือการสาธิตสินค้าผ่านผู้จำหน่ายอิสระหรือตัวแทนขายตรง การเสนอขายสินค้าหรือบริการในลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคอยู่ในสภาวะการณ์ที่ไม่อาจตัดสินใจตกลงซื้อสินค้าหรือรับบริการได้อย่างอิสระและรอบคอบ นอกจากนี้ ยังมีการประกอบธุรกิจจำหน่ายสินค้าหรือบริการในลักษณะของการสื่อสารข้อมูลเพื่อเสนอขายสินค้าหรือบริการโดยตรงต่อผู้บริโภค เช่น โดยอาศัยสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยมุ่งหวังให้ผู้บริโภคซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทางแสดงเจตนาตอบกลับเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการดังกล่าว ซึ่งในกรณีนี้ สินค้าหรือบริการดังกล่าวอาจไม่ตรงกับคำกล่าวอ้างตามที่ได้อธิบายไว้ อีกทั้งการทำตลาดขายตรงและตลาดแบบตรงในปัจจุบันได้มีการใช้วิธีการชักชวนและจัดให้ประชาชนทั่วไปเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในธุรกิจดังกล่าว โดยตกลงจะให้ผลประโยชน์ตอบแทนจากการหาผู้เข้าร่วมเครือข่ายดังกล่าว ซึ่งคำนวณจากจำนวนผู้เข้าร่วมเครือข่ายที่เพิ่มขึ้น อันมีลักษณะเป็นการหลอกลวงประชาชน การทำตลาดสินค้าหรือบริการในลักษณะของการขายแบบเชิงรุกดังกล่าว ทำให้ประชาชนโดยทั่วไปในฐานะผู้บริโภคมักตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบและก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่สงบสุขในสังคม ประกอบกับบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นกฎหมายที่ควบคุมการประกอบธุรกิจขายตรงและตลาดแบบตรง โดยกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงและตลาดแบบตรงต้องจดทะเบียนการประกอบธุรกิจจึงจะสามารถประกอบธุรกิจขายตรงและตลาดแบบตรงได้ ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงต้องดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการจ่ายผลตอบแทนที่ได้ยื่นไว้ต่อนายทะเบียน ห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการในลักษณะที่เป็นการชักชวนให้บุคคลเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการประกอบธุรกิจขายตรงหรือตลาดแบบตรงโดยตกลงว่าจะให้ผลประโยชน์ตอบแทนจากการหาผู้เข้าร่วมเครือข่ายซึ่งคำนวณจากจำนวนผู้เข้าร่วมเครือข่ายที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ในการดำเนินการควบคุมการประกอบธุรกิจขายตรงมีคณะกรรมการขายตรงและตลาดแบบตรงทำหน้าที่ในการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์จากผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้จำหน่ายอิสระตัวแทนขายตรง ผู้ประกอบธุรกิจขายตรง หรือผู้ประกอบธุรกิจตลาดแบบตรง กำกับดูแล ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงและผู้ประกอบธุรกิจตลาดแบบตรง รวมทั้งติดตามสอดส่องพฤติการณ์ในการประกอบธุรกิจขายตรงและตลาดแบบตรง มีสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับผิดชอบในงานธุรการของคณะกรรมการและมีหน้าที่รับคำขอจดทะเบียนการประกอบธุรกิจขายตรงและตลาดแบบตรง

ล่าสุดได้มีการเสนอแก้ไขกฎหมายขายตรงและตลาดแบบตรงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติในการกำหนดให้ผู้จดทะเบียนการประกอบธุรกิจขายตรงต้องเป็นห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัด กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจขายตรงและผู้ประกอบธุรกิจตลาดแบบตรงต้องวางหลักประกันตามที่กฎหมายกำหนด ต้องแจ้งให้นายทะเบียนทราบเมื่อมีการย้ายสำนักงาน ต้องส่งรายงานเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจต่อนายทะเบียน และต้องจัดทำเอกสารการซื้อขายสินค้าหรือบริการ นอกจากนี้ยังกำหนดหลักเกณฑ์การโอนกิจการและการเลิกประกอบธุรกิจขายตรงหรือตลาดแบบตรง และกำหนดเหตุเพิกถอนทะเบียนการประกอบธุรกิจขายตรงหรือตลาดแบบตรงให้ชัดเจน รวมทั้งเสนอให้มีการปรับปรุงบทกำหนดโทษให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๗/๒๕๖๐ วันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๐ ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. แล้วลงมติเห็นสมควรประกาศใช้เป็นกฎหมาย

ร่างพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ที่ได้ผ่านการพิจารณาจากที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติและรอการประกาศใช้เป็นกฎหมายฉบับนี้ เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประกอบธุรกิจขายตรงหรือตลาดแบบตรงให้มีความชัดเจนและเหมาะสมยิ่งขึ้น ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคให้ต้องตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบในการซื้อขายสินค้าหรือบริการ รวมทั้งเป็นหลักประกันแก่ผู้บริโภคว่าจะได้รับความคุ้มครองหากได้รับความเสียหายอันเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ทั้งนี้ ผู้บริโภคที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจขายตรงและตลาดแบบตรง จำต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบบขายตรงและตลาดแบบตรงรวมถึงแผนธุรกิจและแผนการตลาด เข้าใจในกฎหมายขายตรงและตลาดแบบตรงเพื่อให้ทราบว่ากฎหมายกำหนดหน้าที่ของเจ้าของธุรกิจขายตรงไว้อย่างไร ธุรกิจมีการดำเนินการตามกฎหมายและมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อให้ทั้งผู้ทำธุรกิจและผู้บริโภคมีความชัดเจนในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และกฎหมายสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

บรรณานุกรม

- “พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐” (๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๙ ก, น. ๑.
- “พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕” (๓๐ เมษายน ๒๕๔๕). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๑๙ ตอนที่ ๔๐ ก, น. ๑.
- ศูนย์รวมข้อมูลธุรกิจแฟรนไชส์ และ เอส เอ็ม อี. (๖ สิงหาคม ๒๕๕๗). กฎหมายขายตรง. สืบค้น ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ จาก <http://www.smesreport.com/column.php?id=002314>
- ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย. (๒๕๕๐) ธุรกิจแชร์ลูกโซ่ : มหันตภัยเศรษฐกิจไทย สืบค้น ๗ มีนาคม ๒๕๖๐ จาก <http://pcoc.moc.go.th/pcocsys/uploadfile/54/doc/%E0%B8%98%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B9%81%E0%B8%8A%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B8%A5%E0%B8%B9%E0%B8%81%E0%B9%82%E0%B8%8B%E0%B9%88.doc>
- สมาคมการค้าขายตรงไทย. (๒๕๕๒). ประวัติความเป็นมาของธุรกิจขายตรง. สืบค้น ๑ มีนาคม ๒๕๖๐ จาก <http://www.tdsa.org/content/71/1/>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (๒๕๕๙). บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.
- _____. (๒๕๕๙). บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง (ฉบับที่ ..) พ.ศ.
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (๒๕๕๓). สถิติการจดทะเบียนธุรกิจขายตรง. สืบค้น ๗ มีนาคม ๒๕๖๐ จาก http://www.ocpb.go.th/ewt_news.php?nid=779
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (๒๕๕๙). เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. สืบค้น ๗ มีนาคม ๒๕๖๐ จาก <http://www.senate.go.th/document/approve/593.pdf>
- สุวิทย์ วิจิตรโสภา. (๒๕๕๖). การขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ตเป็นธุรกิจตลาดแบบตรงที่ต้องจดทะเบียนต่อ สคบ.. สืบค้น ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ จาก <http://www.tdsa.org/content/485/1/>
- _____. (๒๕๕๖). การขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ตเป็นธุรกิจตลาดแบบตรงที่ต้องจดทะเบียนต่อ สคบ. (๒) สืบค้น ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ จาก <http://www.tdsa.org/content/485/1/>
- _____. (๒๕๖๐). สิ่งที่ผู้บริโภคควรรู้และนักการขายตรงพึงตระหนักในธุรกิจขายตรง. สืบค้น ๖ มีนาคม ๒๕๖๐ จาก <http://www.ocpb.go.th/download/pdf/a10.pdf>